

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Datum odevzdání:

27. 3. 2006

Podpis diplomanta:

ÚVOD	4
CÍLE PRÁCE	4
METODY SBĚRU DAT	4
A) <i>Obsahová analýza</i>	4
B) <i>Interview</i>	5
C) <i>Syntéza</i>	6
D) <i>Komparace</i>	6
ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	7
ROZSAH DOKAZOVÁNÍ	14
PODMÍNKY PRO APLIKACI INSTITUTU	16
1. <i>Horní hranice trestného činu</i>	18
2. <i>Doznání</i>	19
<i>Obsahové náležitosti doznání</i>	19
3. <i>Souhlas obviněného</i>	21
4. <i>Odůvodněnost</i>	24
i. <i>Osoba obviněného</i>	25
ii. <i>Dosavadní život</i>	26
iii. <i>Okolnosti případu</i>	26
5. <i>Náhrada škody</i>	27
i. <i>Materiální forma náhrady škody</i>	28
ii. <i>Dohoda o náhradě škody</i>	30
iii. <i>Jiná potřebná opatření k náhradě škody</i>	32
PŘIMĚŘENÁ OMEZENÍ A POVINNOSTI	34
<i>Možný rozpor s Listinou základních práv a svobod</i>	37
ZKUŠEBNÍ DOBA	40
OSVĚDČENÍ SE	41
ROZHODNUTÍ	45
1. <i>Povaha rozhodnutí</i>	45
2. <i>Forma rozhodnutí</i>	46
3. <i>Obsah rozhodnutí</i>	46
KOMPETENTNÍ ORGÁNY	49
OPRAVNÉ PROSTŘEDKY	50
<i>Řádné opravné prostředky</i>	50
<i>Stížnost obviněného</i>	51
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
POUŽITÉ ZKRATKY	56

Abstrakt

Moje diplomová práce s názvem „Podmíněné zastavení trestního stíhání“ je zaměřena na jeden z institutů tzv. odklonů, který byl do trestního řádu vložen novelou v podobě zákona č. 292/1993 Sb., a to dvěma paragrafy - § 307 a 308.

Cílem práce je analyzovat stávající platnou právní úpravu, používání tohoto institutu v praxi s doplněním o bohatou judikaturu, která zpřesňuje aplikaci výše zmíněného institutu.

Z teoretických otázek bude pozornost upřena na možný rozpor institutu podmíněného zastavení trestního stíhání s Listinou základních práv a svobod při ukládání přiměřených omezení a povinností, bez existence soudního rozhodnutí o vině obviněného.

Summary

My diploma work named „Conditional interruption of criminal procedure“ is largely intended as an analysis of the alternative form of prosecution (diversion) which was an amendmend to the Criminal Order in 1993 (Act No. 292/1993 Coll. - § 307 and 308).

The aim of this analysis is to examine recent legal conceptions and the practical application uses of this procedure as per the instructions of the courts specifying the use of the new amended article.

I will also discuss some theoretical problems such as possible imperfections between the conditional interruption of criminal procedure and the Declaration of Human rights when imposing duties and restrictions without presence of judgement setting down guilty of an accused person.

Úvod

Cíle práce

Tato práce se zaměřuje na analýzu institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, od důvodů jeho zavedení, detailního rozboru podmínek, jejichž splnění je nezbytným předpokladem pro jeho aplikaci orgány činnými v trestním řízení, přes procesní postupy až po formální náležitosti tohoto v praxi hojně využívaného nástroje. Cílem práce je charakterizovat stávající právní úpravu, pozastavit se nad problémy při praktickém užívání institutu podmíněného trestního stíhání, jakož i podat návrhy na zlepšení této alternativní formy trestního řízení.

Metody sběru dat

Informace a data z nichž tato práce vychází, byly shromážděny a užity pomocí základních metod, standardně užívaných při vědeckých analýzách. V daném případě se jedná zejména o tyto metody:

A) Obsahová analýza

Obsahová analýza je označení pro výzkumnou techniku umožňující objektivní, systematický a kvantitativní popis projevených obsahů komunikací. Obsahem jsou myšlenky jazykové, psané, obrazové a jiné symboly, z nichž je sdělení

složeno. Vlastní postup spočívá v systematické popisu a jeho kvantitativním a objektivním vyhodnocení.¹

Postup obsahové analýzy:

- a) vytyčení cíle, pro který bude obsahová analýza použita
- b) vyhledávání obsahových jednotek, tj. určení problému, který bude nutno vzhledem k cíli sledovat
- c) určení souborů materiálů - získané písemné materiály, informace z rozhovorů, tisku, apod.
- d) pokusné čtení
- e) vyjádření výsledků
- f) rozbor a hodnocení

B) Interview

Jako další metodu pro získání podkladů a informací nezbytných k vypracování diplomové práce jsem použil metodu interview (nestandardizovaný).

Interview neboli rozhovor patří k nejpoužívanějším a nejznámějším výzkumným diagnostickým technikám. Rozhovorem rozumíme specifický interakční proces, který jako vědecká technika k získávání dat zahrnuje všechny druhy plánovitých a k vědeckému cíli vedoucích postupů, při nichž se promyšlenými a cílevědomými otázkami, tj. systematickým vedením nenuceného rozhovoru, má získat metodicky nesporný materiál pro výzkum nebo stanovení diagnózy.²

Nestandardizovaný interview je charakterizován určitou volností ve volbě tématu i formě rozhovoru. Tazatel má

¹ Kovář, R., Blahuš, P. Stručný úvod do metodologie. UK Praha, 1973.

² Kovář, R., Blahuš, P. Stručný úvod do metodologie. UK Praha, 1973.

připraveny základní otázky, které bude klást, ale jejich obsah, pořadí a formulaci přizpůsobí průběhu rozhovoru. Nemusí se přidržovat žádného schématu. Získaný materiál je potom úplnější a snáze zpracovatelný. Metoda umožňuje důkladně poznat problém.

Metodu interview pro mne byla jedním z hlavních zdrojů získávání informací, co se týče používání institutu v praxi - zejména státními zástupci a pracovníky Probační a mediální služby.

C) Syntéza

Syntéza náleží k základním logickým postupům zpracovávání vědecké práce. Lze ji chápat jako opak analýzy. Podstata syntézy spočívá ve spojování částí - dílčích poznatků získaných analýzou - do celku tak, aby bylo možné pochopit podstatu věcí či jevů a vzájemnou souvislost mezi nimi a daným prostředím.

D) Komparace

Komparace je metodou, při níž dochází k porovnávání dvou a více údajů nebo výsledků zjištěných výzkumem a následnému vyvozování závěrečných stanovisek.³ Srovnávání lze charakterizovat jako výklad shod, podobností a rozdílů mezi několika jevy, skutečnostmi a jejich hodnocení podle vytyčeného hlediska.

³ Kovář, R., Blahuš, P. Stručný úvod do metodologie. UK Praha, 1973.

Základní charakteristika

Zákonem č. 292/1993 Sb. (s účinností od 1. ledna 2004) byly do trestního řádu zavedeny mimo jiné dva paragrafy, jejichž obsahem je možnost dočasného zastavení trestního stíhání, v případě splnění zákonem stanovených podmínek. Zavedení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání do českého právního řádu zdůvodňuje zákonodárce v důvodové zprávě poměrně stručným způsobem. Činní tak s odkazem na většinu evropských právních řádů, které podmíněné zastavení trestního stíhání znají, jakož i doporučení výboru ministrů Rady Evropy k tomuto institutu. Důvodová zpráva charakterizuje možnosti použití podmíněného zastavení trestního stíhání v případech, kdy vzhledem k okolnostem případu i osobě obviněného je zřejmé, že v případě vyhlášení odsuzujícího rozsudku by byl uložen podmíněný trest odnětí svobody a s největší pravděpodobností by se obviněný ve zkušební době osvědčil. Proto je podle zákonodárce do značné míry zbytečné provádět celé trestní řízení, když jeho účelu lze dosáhnout podstatně jednodušším způsobem.

Za dobu své existence byl institut podmíněného zastavení trestního stíhání měněn pouze jednou, kdy ovšem nedošlo k žádným zásadním změnám, smyslem novelizace bylo toliko zpřesnění terminologie v souladu se zásadami na nichž spočívá nejen trestní řád, ale celý demokratický systém v čele s Listinou základních práv a svobod. Jednalo se o změnu ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu, když se slovo "pachatel" používané trestním zákonem nahrazuje v trestním řádu obvyklým pojmem "obviněný" a pojem "doznání k trestnému činu" bylo nahrazeno pojmem "doznání k činu", (neboť

obviněný (doznává skutkové okolnosti a nikoli právní kvalifikaci). Sousední přiměřená omezení byla doplněna ještě o "přiměřené povinnosti", aby zaprvé rozšířila možnosti postihnutí obviněného a zadruhé sjednotila trestněprávní terminologii.

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání patří vedle narovnání (§ 309 - 314 trestního řádu) a odstoupení od trestního stíhání (upravený v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže) k tzv. odklonům od trestního řízení, znamená tedy alternativu ke standardním postupům, zejména konání hlavního líčení nebo řízení před soudem vůbec, jejichž smyslem je racionalizace systému trestní justice. Tato racionalizace spočívá v odstranění zdlouhavosti a nákladů trestního procesu v případech, kdy vzhledem k okolnostem případu a osobě obžalovaného je velmi pravděpodobné, že by byl případným odsuzujícím rozsudkem uložen podmíněný trest odnětí svobody a obviněný by se ve zkušební době podmíněného odsouzení s největší pravděpodobností osvědčil.

V zavedení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání do trestního řádu lze spatřovat logickou reakci na změny poměrů po roce 1989, které přinesly obrovský nárůst kriminality. Otevření hranic, značné majetkové přesuny, dezorganizace mocenského aparátu a spousta jiných faktorů zapříčinila přetížení orgánů činných v trestním řízení, navíc oslabených v důsledku nutných personálních změn.

Z formulace důvodové zprávy k zákonu č. 292/1993 Sb. je patrné, že smyslem zavedení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je zefektivnění celého systému, které se odráží v zjednodušení vyřizování bagatelnějších trestných

činů, jejich urychlení a tím i samozřejmě ke značným finančním úsporám. Je však nutno podotknout, že podmíněné zastavení trestního stíhání by mělo plnit funkci institutu, který nastupuje až poté, kdy již není pochyb, že stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je vyšší než nepatrný (resp. malý u mladistvých) - v opačném případě by se mohlo jednat o přešůpek či jiný správní delikt. Státní zástupce nebo policejní orgán potom postupují tak, že odevzdají věc příslušnému orgánu k projednání přešůpku nebo jiného správního deliktu či jinému orgánu ke kázeňskému projednání (§ 159a odst.1 písm. a), b) trestního řádu). K zahájení trestního stíhání tak ani nedojde. Pokud však trestní stíhání zahájeno bylo, trestní řád nabízí ještě další možnost, jak se vyhnout trestnímu stíhání, a to v § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, který stanoví, že státní zástupce může zastavit trestní stíhání v případě, kdy vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.

Účelem rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je vyřídit věc nestandardním způsobem a pokusit se odstranit konflikt mezi obviněným a poškozeným (pokud osoba poškozeného v daném případě existuje). I přesto, že se jedná o výrok předběžný a že završení právních účinků tohoto rozhodnutí nastane až po vyslovení rozhodnutí o osvědčení, vzhledem k základním rysům zmíněného institutu, jakož i výrazné podobnosti tohoto rozhodnutí a výroku soudu o podmíněném odsouzení, je zřejmé, že rozhodnutí o podmíněném

zastavení trestního stíhání se svou povahou (nikoli však svým obsahem) blíží rozhodnutí o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci. Je však nezbytné, uvědomit si základní rozdíly v povaze jednotlivých institutů, byť terminologicky podobných. Institut podmíněného zastavení trestního stíhání je třeba důsledně odlišovat od zastavení trestního stíhání v tom smyslu, že rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení učiněné na základě § 172 trestního řádu je rozhodnutím konečným, má ve své podstatě povahu osvobozujícího rozsudku. Vytváří tak překážku rei iudicatae - překážku věci rozsouzené. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nemá a ani nemůže mít charakter a účinky odsuzujícího resp. osvobozujícího rozsudku. Důležitou skutečností je zde ona podmíněnost (záměrně obsažená v samotném názvu institutu), projevující se v povinnosti orgánů činných v trestním řízení pokračovat v dočasně zastaveném trestním stíhání v případě, že obviněný poruší některou z podmínek stanovených zákonem nebo některá omezení či povinnosti uložených mu na základě zákona soudem resp. státním zástupcem.

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání je institutem fakultativním, to znamená, že je zcela na volné úvaze příslušného orgánu činného v trestním řízení (v přípravném řízení státního zástupce, v řízení před soudem), zda bude postupovat podle § 307 a 308. Naopak, trestní řád, ústavní předpisy i mezinárodní úmluvy o lidských právech zaručují každému obviněnému právo na spravedlivý proces, jímž je míněno právě ono projednání a rozhodnutí věci ve standardním trestním řízení, k němuž je podmíněné zastavení trestního stíhání alternativou.

Ani splnění všech zákonem předvídaných podmínek není zárukou vydání rozhodnutí podle § 307 odst.1 trestního řádu (státní zástupce, příp. soud se ani nemusí obligatorně zabývat splněním předpokladů pro podmíněné zastavení). Toto činní v praxi značné problémy, zejména obviněným, kteří se hájí sami, bez pomoci advokáta a tedy, většinou bez hlubší znalosti ustanovení trestního řádu. Domnívají se, že splněním všech podmínek uvedených v zákoně se trestní stíhání podmíněně zastaví, tedy, že na vydání příslušného rozhodnutí je právní nárok. Tato úvaha je však mylná, opak jasně vyplývá již ze samotné formulace § 307 odst. 1 trestního řádu (obdobně v § 309 odst. 1 trestního řádu a v § 70 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), kde je záměrně užit slova „může“. Takováto formulace nenechává na pochybách, že vydání rozhodnutí, kterým se trestní stíhání podmíněně zastaví, je ponecháno zcela na vůli příslušného orgánu činného v trestním řízení.

Základní formou řešení každé trestní věci je totiž její projednání a rozhodnutí ve standardním řízení naplňujícím právo na spravedlivý proces. Postupuje-li tedy soud prvního stupně v souladu s tímto právem a s principy spravedlivého procesu, nelze mu z tohoto hlediska nic vytknout a jeho postup označit za nesprávný, a to ani v případě, že se obviněný domáhal řešení své věci odklonem od standardního řízení a při jeho využití mohl dosáhnout výhodnějšího výsledku, včetně toho, že se takto mohl vyhnout odsouzení, jímž skončilo projednání jeho věci standardním způsobem v hlavním líčení.⁴

⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 426/2004 ze dne 21.4. 2004 publikovaného na www.nsoud.cz

Výše řečené samozřejmě neznamená, aby strany zůstaly pasivní a nesnažili se ovlivnit vydání či nevydání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Trestní řád předpokládá aktivitu stran (splnění řady zákonných předpokladů pro uplatnění odklonu od standardního trestního řízení nelze bez takové aktivity ani dosáhnout) a zejména v tomto směru je žádoucí - např. učiněné kroky k náhradě případně způsobené škody je nejen splnění podmínky stanovené v § 307 odst. 1, písm. b trestního řádu, ale i důležitou indicií při posuzování osoby obviněné orgánem činným v trestním řízení. Na druhou stranu obviněný ani případný poškozený nemohou být k příslušným aktivitám nebo úkonům s tím souvisejícím ve směru tohoto vyřízení věci nuceny, byť původně daly podnět k takovému postupu a soud jej považuje za neoptimálnější způsob řešení dané trestní věci.⁵ Vidina rychlého a bezproblémového vyřízení celé věci nesmí být nejtěžším závažím na miskách vah při rozhodování o aplikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Příslušné orgány musí mít na paměti nejen splnění základních, zákonem stanovených podmínek, ale jsou rovněž povinny pečlivě zkoumat relevantní okolnosti případu, posoudit obviněnou osobu a přihlédnout k jejímu dosavadnímu životu. V praxi to znamená, vyžádat si od zaměstnavatele obviněné osoby reference o osobních a pracovních kvalitách, dotázat se na život obviněného v místě jeho bydliště apod.

Teprve na základě komplexního posouzení všech aspektů předvídaných zákonodárcem v § 307 trestního řádu a po jejich kladném zhodnocení může orgán činný v trestním řízení

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 426/2004 ze dne 21.4. 2004 publikovaného na www.nsoud.cz

Rozsah dokazování

Rozsah objasnění skutkových okolností v řízení předcházejícím vydání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání musí respektovat skutečnost, že se jedná o jeden ze zvláštních způsobů řízení podle dvacáté hlavy trestního řádu a platí zde ustanovení § 290 trestního řádu, přičemž jde o formu odklonu v trestním řízení, kde tedy nelze vyžadovat provedení všech důkazů ve stejném rozsahu jako v případě, má-li být ve věci podána obžaloba.⁶ Je třeba mít na paměti povahu tohoto odklonu, jehož účelem je odformalizování (zrychlení) celého trestního řízení a tedy odlehčení orgánům činných v trestním řízení. V tomto kontextu je třeba nahlížet i na rozsah prováděného dokazování, kdy by mělo před vydáním rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání zásadně postačovat jen provedení těch úkonů, které jsou nezbytné k objasnění věci. Samozřejmě musí být vždy objasněny podmínky, za nichž lze podle ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu vůbec postupovat. Takový přístup pak vede ke zkrácení trestního řízení ve věci, v níž bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, což je nepochybně smyslem daného institutu. Naproti tomu je v řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání nutno objasnit věc v takovém rozsahu, aby bylo možno popřípadě pokračovat v trestním stíhání obviněného. Není tedy nutné, aby věc byla objasněna ve zcela stejném rozsahu jako v případě, že by měla být podána obžaloba (§ 176 odst. 1 trestního řádu). Vzhledem k tomu, že jakékoli rozhodnutí o zastavení trestního stíhání (§

⁶ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 2.vydání. Praha: C. H. Beck 2002.

172 trestního řádu) a rozhodnutí o postoupení věci (§ 171 trestního řádu) je pro obviněného příznivější, je nezbytné vyloučit důvodnou pochybnost o tom, že by pachatelem skutku, v němž je důvodně spatřován trestný čin, nebyl právě obviněný. Po procesní stránce musí být provedeny nejméně všechny neodkladné a neopakovatelné úkony (§ 160 odst. 3 a 4 trestního řádu), když uvedené plyne z povahy věci. Musí být provedeny takové úkony, aby nevznikla důvodná pochybnost o tom, že pachatelem skutku, v němž je spatřován trestný čin, je obviněný a zároveň, aby v případě, že bude pokračováno v trestním stíhání, byl takový postup ještě reálný.

Pouhé doznání osoby obviněné, jako jedné ze základních podmínek aplikace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání uvedené v § 307 odst. 1 písm. a), trestního řádu nemůže být považováno za uspokojivé objasnění věci. Trestní řád totiž ve svých základních ustanoveních ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost, aby zjistili skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (§ 2 odst. 5 trestního řádu). Trestní řád navíc výslovně stanoví, že doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu (§ 2 odst. 5 trestního řádu). I když rozhodnutí o podmíněném zastavení není rozhodnutím definitivním, přece jen musí orgány činné v trestním řízení objasnit základní okolnosti předmětného skutku natolik, aby doznání obviněného nebylo osamoceným důkazem a korespondovalo alespoň v základních směrech s některými dalšími důkazy, zejména s výpovědí poškozeného.

Podmínky pro aplikaci institutu

Orgán, který o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje, musí jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 trestního řádu vyřešit i otázku, zda obviněný spáchal skutek a zda je tento skutek trestným činem. Pokud orgán činný v trestním řízení dospěje k názoru, že se o trestný čin skutečně jedná a vzhledem k okolnostem případu a osobě obžalovaného je velmi pravděpodobné, že by byl případným odsuzujícím rozsudkem uložen podmíněný trest odnětí svobody a obviněný by se ve zkušební době podmíněného odsouzení s největší pravděpodobností osvědčil, může zvolit postup podle § 307 a 308 trestního řádu. V této fázi trestního řízení se uplatňuje zejména § 307 trestního řádu, který stanoví celkem čtyři, resp. pět (pokud je trestným činem způsobena škoda) základních podmínek, které musí být splněny, a to kumulativně. Jedná se o následující:

1. horní hranice trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody nepřevyšuje pět let
2. doznání obviněného k činu
3. souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání
4. vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující

5. náhrada škody obviněným (pokud byla činem způsobena),
popř. uzavření dohody s poškozeným o její náhradu anebo
jiná potřebná opatření k její náhradě

Podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku musí být splněny, pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku.

Podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku musí být splněny, pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku. Pokud jde o osoby, které jsou obviněny z činu, který podle tohoto zákona představuje závažnou újmu na právech jiných osob, musí být splněny podmínky uvedené v odstavci 1. a 2. tohoto článku.

1. Horní hranice trestného činu

Ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu stanoví omezující podmínku v možnosti aplikovat institut podmíněného zastavení trestního stíhání pouze v případech, kdy je vedeno trestní řízení pro trestný čin, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Při posuzování skutečnosti, zda je tato podmínka naplněna se vychází z trestních sazeb uvedených v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákona. Nepřihlíží se ke snížení trestní sazby u mladistvého (§ 31 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), resp. jejich zvýšení u zvlášt' nebezpečných recidivistů (§ 42 trestního zákona) a u pachatelů trestných činů ve prospěch zločinného spolčení (§ 44, § 89 odst. 17 trestního zákona). V trestním zákoně je obsaženo více než 170 skutkových podstat trestných činů, za jejichž spáchání stanoví zákon trest odnětí svobody, jejichž horní hranice nepřesahuje pět let.⁷ Vzhledem k tomu, že tato podmínka je tak splněna u drtivého počtu skutkových podstat trestných činů, je možnost využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání poměrně široká. Může jít jak o úmyslný, tak o nedbalostní trestný čin, orgány činné v trestním řízení však mají tendenci institut podmíněného zastavení používat spíše u trestních činů spáchaných z nedbalosti. Horní hranice pěti let je pak např. horní hranicí trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 2 trestního zákona, tedy způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti z nedbalosti tím, že pachatel poruší důležitou povinnost. Může tedy přicházet v úvahu i u poměrně těžkých dopravních nehod.

⁷ Vantuch, P.: *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck 2002.

2. Doznání

Doznáním se rozumí doznání skutkových okolností, ze kterých lze dovodit naplnění zákonných znaků trestného činu.⁸ Je další podmínkou v případě, kdy trestní řízení směřuje k vydání rozhodnutí podle § 307 trestního řádu. Trestní řád neuvádí žádné podrobnosti, které musí doznání splňovat, z jeho povahy je ale zřejmé, že je dána celá řada jak formálních tak obsahových náležitostí, které jsou tomuto právnímu úkonu z hlediska trestněprávní relevance imanentní.

Obsahové náležitosti doznání

Doznání se především musí vztahovat ke všem zákonným znakům skutkové podstaty trestného činu včetně subjektivní stránky a musí být podporováno i dalšími důkazy, které byly ve věci v dosavadním průběhu trestním řízením provedeny.⁹ Citovaná věta je z rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, které zrušilo usnesení Okresního soudu Ústí nad Orlicí z důvodu naprosté nedostatečnosti obsahových náležitostí doznání obviněného, který sice doznává událost, při které došlo k fyzické potyčce mezi jím a poškozeným, ale způsobem, který vylučuje protiprávnost předmětného jednání (poukazem na okolnost vylučující protiprávnost). Takový způsob doznání nemůže v žádném případě obstát, slib obviněného nahradit způsobenou škodu nebo samotný souhlas s podmíněným zastavením nemůže institut doznání jakkoli nahradit. Na podporu tohoto tvrzení lze uvést další rozhodnutí,

⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck 2005, str. 2236

⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 10 To 336/2003 ze dne 19.8. 2003 publikované v Automatizovaném systému právních informací (ASPI)

tentokrátě Nejvyššího soudu, který uvádí, že se jedná o samostatné a kumulativně stanovené zákonné podmínky, které musí být splněny zároveň, a ze splnění jedné z nich nelze bez dalšího dovozovat i splnění druhé podmínky.¹⁰

Doznáním obviněný de facto uznává, že se skutek stal, a to v podobě, ve které se mu klade za vinu, a že je jeho pachatelem. Tím je zpětně vymezen i prostor pro kvalifikaci skutku podle trestního zákona. V tomto rámci totiž nastává i předpoklad konsensu mezi obviněným a příslušným oprávněným orgánem, pokud jde o kvalifikaci. Obviněný totiž současně s doznáním svým souhlasem s podmíněným zastavením trestního stíhání přijímá i kvalifikaci skutku, která je mu příslušným orgánem předestřena. O doznání se nejedná, pokud by se obviněný doznal jen ke skutkovým okolnostem případu, ale popíral by zavinění (ať již v úmyslné anebo nedbalostní formě).

Důležitým znakem doznání je jeho dobrovolnost. Obviněný nemůže být za žádných okolností k doznání nucen, jakékoli formy psychického (natož fyzického) nátlaku jsou ze strany orgánů činných v trestním řízení absolutně nepřijatelné. Doznání musí být výsledkem svobodné vůle obviněného, která zahrnuje fakt, že obviněný je připraven nést odpovědnost za spáchaný trestný čin. Tato odpovědnost se následně odráží v přiměřených omezeních a povinnostech, které může státní zástupce, resp. soud v usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněnému uložit, jakož i v povinnosti uhradit poškozenému škodu, pokud tato trestným činem vznikla (viz dále v kapitole o náhradě škody).

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 148/2001 ze dne 1.8. 2001 publikovaného na www.nsoud.cz

3. Souhlas obviněného

Souhlas je další obligatorní podmínku uvedenou v § 307 odst.1 trestního řádu. Ve své podstatě se jedná o určitý slib společnosti zastoupené příslušným orgánem činným v trestním řízení a projev důvěry spojený s nabídkou nepokračování v trestním řízení a neuložením trestu. Obviněný na sebe dobrovolně přebírá závazky vyplývající z obsahu rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání - podrobit se po stanovenou dobu určitým omezením, vést řádný život a s případným poškozeným vypořádat náhradu škody způsobenou trestným činem.

Souhlas obviněného je svou povahou blízký institutu předchozímu, tedy doznání obviněného, ale jak již bylo zmíněno výše, v žádném případě s ním nemůže být zaměňován nebo jím být jakkoli suplován. Trestní řád požaduje souhlas obviněného vedle doznání jako samostatnou, od doznání obviněného oddělenou podmínku, byť na sebe obě podmínky vzájemně navazují.

Souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání je rovněž právním úkonem, jehož formální a materiální náležitosti trestní řád sice nestanoví, ale je zřejmé, že na obě stránky tohoto procesního úkonu musí být kladeny určité nároky.

Předně, souhlas obviněného musí být bezpodmínečný. Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se zásadou oficiality zakotvenou v § 2 odst. 4 trestního řádu, ze které vyplývá povinnost orgánů činných v trestním řízení provést určitý procesní úkon, jsou-li dány zákonné podmínky pro jeho provedení bez ohledu na stanovisko a postavení dotčených

osob. Obviněný nedisponuje žádnými prostředky, jak v tomto případě určit procesní postup orgánů činných v trestním řízení pro účely vydání souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání. Na podporu tohoto tvrzení lze uvést rozsudek, ve kterém se Nejvyšší soud vyjadřuje k obsahovým náležitostem souhlasu obviněného, jež musí být jednoznačný, výslovný, naopak nemůže být ničím podmiňován, a z povahy jeho jednoznačnosti také vyplývá, že nemůže být odvolán a poté znovu udělen.¹¹

Vedle písemného návrhu na podmíněné zastavení trestního stíhání, může být souhlas dán při výslechu u policejního orgánu (nebo v rámci řízení před soudem při výslechu před ním) po poučení o tom, že postup podle ustanovení § 307 odst. 1 trestního řádu přichází v úvahu, dále v souvislosti s prostudováním spisů podle § 166 odst. 1 trestního řádu. Rovněž tak může být dán na výzvu státního zástupce nebo soudu (pokud návrh obviněný neučinil sám) a zákonném poučení, po němž se vyslechne do protokolu, případně i se zvláštním písemným vyjádřením.

Protože souhlas obviněného je předpokladem pro rozhodnutí, je nutné, aby si příslušný orgán, který rozhoduje, tento souhlas opatřil pokud možno předem, nejpozději před vyhlášením nebo oznámením rozhodnutí.

Podobně jako u doznání, souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání je institutem zcela dobrovolným, obviněný nesmí být k jeho vydání žádným způsobem nucen.

Na tomto místě je třeba, prozatím okrajovým způsobem (problematice je vyhrazena samostatná kapitola - opravné

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 84/2003 ze dne 1.7. 2004 publikovaného na www.nsoud.cz

prostředky - viz dále), zmínit možnost opravné prostředku, kterou má, v případě, že byla trestným činem způsobena škoda, poškozený. Trestní řád totiž v § 307 ani § 308 trestního řádu neobsahuje institut souhlasu poškozeného (narozdíl od narovnání se jeho souhlas s podmíněným zastavením nevyžaduje). V mnoha případech totiž dochází k situacím, kdy poškození, i přes to, že jim byla nahrazena škoda, nadále trvají na potrestání obviněného. Zákonodárce tak dává poškozenému (místo souhlasu se zastavením) možnost vyjádřit svůj názor na odklon od standardního trestního řízení prostřednictvím stížnosti, jakožto řádného opravného prostředku. Je však nutno poznamenat, že v praxi se orgány činné v trestním řízení poškozeného na jeho případný názor obvykle ptají, zejména v kontextu s úhradou škody.

4. Odůvodněnost

stěžejní podmínkou, kterou trestní řád v § 307 odst. 1 stanoví je, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání lze důvodně považovat za dostačující vzhledem k osobě obviněného s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu.

Vedle právního posouzení naplnění skutkové podstaty trestného činu za jehož spáchání stanoví zákon trest jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let, by to měla být hned druhá otázka, kterou je povinen se státní zástupce, resp. soudce zabývat.

Formulace podmínky "vzhledem k osobě pachatele, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující" se vykládá tak, že požadavky na přezkoumání v okolnostech týkajících se osoby pachatele, jeho dosavadního života a především okolností případu jsou v případě rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání přísnější oproti rozhodování soudu o tom, zda upustí od potrestání (§ 24 odst. 1 písm. a) trestního zákona) nebo zda uloží trest odnětí svobody, který bude podmíněně odložen (§ 58 odst. 1 trestního zákona) a do určité míry se blíží institutu podmíněného upuštění od potrestání s dohledem nebo podmíněného odsouzení s dohledem (§ 26, § 60a, § 60b trestního zákona). Při posuzování této podmínky je nutno zkoumat konkrétní nebezpečnost trestného činu pro společnost a nikoli jeho typovou společenskou nebezpečnost s ohledem na trestní sazbu.¹²

¹² Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck 2005, str. 2239

Na tomto místě je možno subsidiárně vycházet z § 33 trestního zákona, který demonstrativním způsobem vyjmenovává polehčující okolnosti. Toto ustanovení je sice primárně určeno pro potřeby výměry výše trestu, ale do určité míry reflektuje právě jednání osoby obviněné během a po skutku, pro které je vedeno trestní řízení.

i. Osoba obviněného

Státní zástupce resp. soudce by měl mít při rozhodování o tom, zda trestní stíhání podmíněně zastaví k dispozici informace, charakterizující osobu obviněného. Objektivně, bez diskriminačních předsudků musí hodnotit charakterové vlastnosti obviněného. Je třeba mít na paměti, že možnosti orgánů činných v trestním řízení jsou v tomto směru poněkud omezené, v praxi se vychází zejména z vystupování obviněného po spáchání trestného činu, a to jak bezprostředně, tak s časovým odstupem. Vyjádření lítosti, spolupráce s orgány činnými v trestním řízení při objasňování detailů trestného činu, snaha obviněného vyhledat poškozeného (pokud tato osoba existuje) a s tím spojené úsilí o náhradu škody (viz dále kapitola o náhradě škody) nebo aktivní nalézání jiných způsobů, jak zmírnit následky trestného činu, jsou jen demonstrativním výčtem forem chování, které se do určité míry ze strany obviněného očekává, pokud by orgán činný v trestním řízení zamýšlel postupovat podle režimu § 307 a 308 trestního řádu.

ii. Dosavadní život

Základem posuzování dosavadního života obviněného orgány činnými v trestním řízení je v praxi rejstřík trestů se záznamy o případné trestní minulosti příslušné osoby. Doplňující informace o dosavadním životě mohou orgány činné v trestním řízení získávat rovněž z místa trvalého bydliště osoby obviněné, resp. místa, kde se osoba trvale zdržuje. Tento postup je myslitelný většinou v případech, kdy je trestný čin spáchán v rámci relativně menších územních celků, kde jsou občanské vazby silnější a vzájemná informovanost o životě spoluobčanů větší. V potaz připadají ještě reference od zaměstnavatele, v praxi se však od tohoto postupu upouští, jelikož obvinění zřídka stojí o to, aby byl zaměstnavatel informován o probíhajícím trestním stíhání.

iii. Okolnosti případu

Okolnostmi případu má zákonodárce na mysli jednotlivé faktory skutkové podstaty trestného činu, to znamená jaké chráněné zájmy byly ohroženy nebo poškozeny, jakým způsobem byl trestný čin proveden. Mimo jiné je možno uvést odvracení útoku nebo jiného nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, zkoumání míry zavinění, aktivní jednání, kterým se obviněný snažil zmírnit způsobené následky (zejména v případech dopravních nehod) apod.

5. Náhrada škody

Narozdíl od jiného druhu odklonu od standardního trestního řízení – narovnání, není institut náhrady škody obligatorní součástí podmíněného zastavení trestního stíhání. Existuje celá řada případů, kdy není trestným činem způsobena škoda a absentuje zde tedy osoba poškozeného. Jedná se zejména o takové trestné činy, kde je poškozen nebo ohrožen veřejný zájem. Pokud však trestným činem škoda způsobena byla, je její náhrada, popř. dohoda s poškozeným o její náhradě nebo zajištění jiných potřebných opatření k její náhradě, další z podmínek, které musí být splněny, aby mohlo být rozhodnuto o tom, že se trestní stíhání podmíněně zastavuje. Je však nutno povšimnout si na první pohled zdánlivě samozřejmého faktu, že poškozený musí náhradu škody požadovat. Orgány činné v trestním řízení někdy mají zato, že pokud není škoda nahrazena (i když obviněný je připraven škodu hradit), není tak splněna jedna ze základních podmínek a trestního stíhání nemůže být podmíněně zastaveno. Bylo by paradoxní, aby takovým postupem bylo zmařeno využití postupu podle § 307 trestního řádu, když jinak by byly ostatní podmínky pro tento postup splněny.¹³ Pokud poškozený odmítá náhradu škody, která mu byla trestným činem způsobena, je možno postupovat podle § 307 odst. 1 trestního řádu a podmíněně zastavit trestní stíhání i za situace, kdy obviněný poškozenému škodu vzniklou trestným činem neuhradil ani neučinil žádné opatření k její úhradě.¹⁴

¹³ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 3 To 207/2001 ze dne 19.8. 2001 publikované v Automatizovaném systému právních informací (ASPI)

¹⁴ Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. 6 To 83/2001 ze dne 14.3. 2001 publikované v Automatizovaném systému právních informací (ASPI)

Smyslem jedné z podmínek v podobě náhrady škody je uspokojení zájmů osob poškozených trestným činem a současně i působení na obviněného. § 307 odst. 1, písm. b) trestního řádu dává obviněnému a poškozenému tři alternativní možnosti vypořádání. Tyto tři možnosti jsou dány na výběr a žádnou z nich zákonná úprava neupřednostňuje. První alternativa má na mysli klasickou materiální formu náhrady škody. Druhá alternativa dává možnost pro modifikaci náhrady škody podle první alternativy v době následující po rozhodnutí o podmíněném zastavení. Třetí potom otevírá prostor i pro různá jiná náhradní řešení, která budou pro obviněného a poškozeného akceptovatelná v zájmu vypořádání.

Výši a způsob samotné náhrady škody není třeba dokazovat, neboť by měla být dohodnuta předmětem jednání mezi obviněným a poškozeným nebo akceptací doloženého požadavku poškozeného obviněným. Orgán činný v trestním řízení by měl v tomto směru působit jen minimálně.

Jelikož se jedná o podmínku podmíněného zastavení, je nutné, aby škoda byla nahrazena nebo dohoda o její náhradě uzavřena či jiná potřebná opatření k její náhradě podniknuta před rozhodnutím orgánu činného v trestním řízení.

i. Materiální forma náhrady škody

V praxi orgánů činných v trestním řízení se pojem škody ve smyslu uvedené podmínky § 307 trestního řádu vykládá poměrně široce. Jde především o škodu majetkovou, popř. o náhradu škody způsobené ublížením na zdraví (v těchto případech je pravidelným poškozeným Všeobecná zdravotní pojišťovna, a.s.,

kteře vznikají leckdy nezanedbatelné náklady za proplacení poskytnuté zdravotní péče). Náhrada škody v rámci řízení podle § 307 - 308 trestního řádu je praktická v tom směru, že její přiznání ve standardním trestním nebo občanskoprávním řízení by bylo problematické, např. náhrady škody nad rámec škod proplácených pojišťovnou v případě škody na zdraví při dopravní nehodě, spočívají v úhradě zvýšených nákladů na dopravu v důsledku nemožnosti používat vlastní automobil, v důsledku zvýšených nákladů na péči o domácnost, např. za posluhu, nároků na lepší stravu apod.

Zvlášt v případech dopravních nehod je tento přístup nanejvýš potřebný, jelikož většina pojišťoven hradí toliko náklady spojené s opravou vozidla, málokterá potom akceptuje i náklady jiné, které jsou s nehodou (pojistnou událostí) spojeny. Nejčastější případem je takzvané obchodní znehodnocení vozu, které v případě nehody následnou opravou (pokud se ovšem nejedná o vozidlo se starším rokem výroby, kde naopak dochází k tzv. obchodnímu zhodnocení v důsledku nahrazení starých dílů novými) klesá cena vozu. Problémem pro poškozené - podnikatele, kteří používají vůz k podnikatelským účelům může být dlouhá doba opravy vozu, kterou překlenují zapůjčením vozidla náhradního, v praxi se pak poměrně často potýkají s neochotou pojišťoven hradit jim tyto další náklady, byť přímo spojené s pojistnou událostí. V tomto smyslu je třeba důsledně vycházet z § 6 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, který stanoví rozsah povinného plnění ze strany pojišťovny:

- náhrada škody na zdraví

- náhrada škody vzniklé poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škody vzniklé odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat
- náhrada škody, která má povahu ušlého zisku
- náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s právním zastoupením

Jsou akceptovány i náhrady škody, které nebyly způsobeny přímo pachatelem, jestliže pachatel měl z činu, kterým byla škoda způsobena, majetkový prospěch. Důvodem této praxe je fakt, že v některých případech figurují v trestném činu osoby odlišné od obviněného, které určitým způsobem z trestného činu profitovaly a mají dostatek prostředků na uhrazení vzniklé škody, narozdíl od obviněného.

ii. Dohoda o náhradě škody

Při dohodě o náhradě škody je hmotněprávní nárok vtělen do dohody, která vytvoří v případě aplikace § 307 trestního řádu podmínky pro stimulaci obžalovaného, aby ve zkušební době (po dobu šesti měsíců až dvou let) vyvinul úsilí nahradit škodu (podobně jako při podmíněčném odsouzení ve spojení s ustanovením § 60a odst. 3 trestního zákona).

Uzavření dohody musí být v přípravném řízení prokázáno a nemůže se v tomto ohledu vycházet jen z údajů obviněného. Vyskytují se samozřejmě případy, kde figuruje poškozených více, podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu pak pouze tehdy, jestliže při splnění dalších podmínek obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, všem poškozeným, nebo se všemi poškozenými o její náhradu uzavřel

dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k náhradě škody všem poškozeným.

Dohody o náhradě škody jsou institutem soukromoprávním, ale dle mého názoru se nedá hovořit o institutu zcela čistě soukromoprávním, jelikož v tomto případě je zde, byť nepřímou, obsažena veřejnoprávní složka v podobě určité „hrozby“ nad jednou ze smluvních stran. Je sice zcela na vůli obviněného, zda uzavře s poškozeným dohodu o náhradě škody, ale v případě, že dohodu odmítne, nebude splněna jedna ze základních podmínek stanovených § 307 trestního řádu a jelikož jsou podmínky konstruovány jako kumulativní, nesplnění jedné znamená povinnost pokračovat v zahájeném trestním stíhání bez možnosti jeho podmíněného zastavení. Z povahy výše uvedeného tedy nelze hovořit o rovnoprávním postavení stran v právech a povinnostech, jak je pro oblast soukromého práva typické. K tomuto faktu totiž přistupuje hned další, a to zvýhodnění jedné ze stran - poškozeného, který především diktuje podmínky týkající se náhrady škody. V praxi je tato tvrdost reprezentována zejména postupem některých finančních institucí, jejichž vzorové dohody o náhradě škody znamenají již předem těžko překonatelnou překážku bránící užití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání.

Na druhou stranu, uzavření dohody o náhradě škody však neznamena pro poškozeného jistotu, že mu bude škoda skutečně uhrazena, dohoda o náhradě škody, byť zahrnutá ve výroku usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, není exekučním titulem. Tato konstrukce vyplývá z již výše diskutovaného pojetí otázky viny a trestu, kdy základním způsobem provedené dokazování, doplněné o doznání obviněného

neznamená vinu (v trestněprávním slova smyslu) a uložené povinnosti a/nebo omezení nemají povahu trestu.

iii. Jiná potřebná opatření k náhradě škody

Tato poněkud vágní formulace dává vzniknout iniciaci širokých možností uplatnění rozmanitých občanskoprávních institutů směřujících k uspokojení nároků poškozeného. V praxi to bývají zejména nároky plynoucí z pojištění, mohou se však vyskytnout i jiné podoby opatření jako například složení finanční částky do úschovy, pokud by poškozený náhradu škody nepřijal anebo nedošlo k uzavření dohody o její náhradě s obviněným. Nejvíce frekventovaným opatřením je, zvláště u dopravních nehod i ohlášení vzniku škody jako pojistné události a poskytnutí potřebné součinnosti pojišťovně, i když je v tomto případě vůle obviněného limitována zákonem o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, který zakotvuje povinnost viníka dopravní nehody nahlásit pojistnou událost do 15 dnů od jejího vzniku.

Nahlášení pojistné události však nemusí nutně znamenat, že bude poškozenému uhrazena veškerá škoda, je tedy ze strany poškozeného prozřetelné vyžadovat uzavření dohody o náhradě škody pro případ, že výše škody může přesahovat výši pojistné náhrady (nestačí tedy, pokud obviněný učinil vůči poškozenému jednostranné prohlášení nebo návrh na uzavření takové dohody).

I v případech, kdy nejsou k dispozici potřebné podklady pro stanovení škody může být mezi obviněným a poškozeným

Přiměřená omezení a povinnosti

V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může soud, resp. státní zástupce obviněnému uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Tato omezení mají fakultativní povahu (nejsou ukládána vždy, ale s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu). Korespondující úprava v hmotněprávní rovině je obsažena v trestním zákoně, a to v ustanoveních § 26 odst. 4 a § 60a trestního zákona. Při ukládání přiměřených omezení a povinností osobě obviněné lze z těchto ustanovení do určité míry vycházet.

Důležitým požadavkem při ukládání omezení a povinností je jejich přesná formulace, aby bylo zřejmé jaké činnosti se má obviněný ve zkušební době vyvarovat nebo naopak co má konat. Aby byla tato omezení a/nebo povinnosti efektivní, musí být zároveň kontrolovatelná. Povinnost obsažená v usnesení okresního soudu, kdy bylo obviněné uloženo, aby během zkušební doby byla i nadále v kontaktu s Fondem ohrožených dětí a s poradnou pro manželství a mezilidské vztahy a pokračovala při jejich spolupráci v postupném pravidelném obnovování styku nezletilé dcery s jejím otcem tak, aby nejméně jednou za čtrnáct dní byl styk otce s dcerou realizován, a to nejméně v trvání jednoho dne během víkendu, se jeví jako dobrý příklad vágnosti formulace a těžké kontrolovatelnosti uložené povinnosti.¹⁵

Omezení mohou mít formu zákazu určitého chování (např. zákaz požívat nadměrně alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky) nebo příkazu ke konání (např. řádně platit běžné

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 148/2001 ze dne 1.8. 2001 publikovaného na www.nsoud.cz

výživné, náhrada dlužného výživného, posílání nezletilého do školy u trestného činu ohrožování výchovy mládeže podle § 217 trestního zákona, setrvání v pracovním poměru, aby bylo možno nahradit vzniklou škodu, apod.). Omezení musí být přiměřená. Nejsou přípustná omezení, která by přesahovala rámec podmíněného zastavení trestního stíhání a která by byla v rozporu s podstatou jeho režimu. Z tohoto hlediska by byl nepřiměřený např. příkaz, aby se odsouzený ve zkušební lhůtě hlásil u orgánu policie, aby neměnil bydliště, aby změnil zaměstnání, apod. Jako omezení nelze také uložit zákaz určité činnosti nebo zákaz pobytu na určitém místě, neboť tato omezení by fakticky znamenala nepřímé uložení trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu, což je nepřípustné. Omezení musí být přiměřená i trestnému činu, pro který je obviněný stíhán.

Důležitost uložených omezení, zvláště v případech kdy není trestným činem způsobena škoda zdůrazňuje i Nejvyšší soud. Pokud chybí pozitivní působení opatření směřujících k náhradě škody způsobené trestným činem na obviněného, je třeba zvláště pečlivě zkoumat splnění další zákonné podmínky spočívající v tom, aby bylo rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dostatečně odůvodněno vzhledem k osobě pachatele, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu (§ 307 odst. 1 trestního řádu). Proto vhodně zvolené a správně formulované přiměřené omezení směřující k tomu, aby obviněný ve zkušební době vedl řádný život, může kompenzovat chybějící výchovný vliv náhrady škody způsobené jinými trestnými činy a odůvodnit závěr, že podmíněné zastavení trestního stíhání je dostatečným opatřením, přestože zde nepřichází v úvahu náhrada škody

jako jedna ze sankcí, která jinak nastupuje místo dalšího pokračování v trestním stíhání a případně i místo výroku o vině a trestu.¹⁶

stíhání se v návržnosti na § 15. 40 Listiny základních práv a svobod objevily otázky, zda je možno vykládat rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání jako rozhodnutí o

vině. a trestnímu dohledu vztahující se k němu. Na věc je možné nahlížet v několika rovinnách:

výsledky se stávají trestním stíháním, což odpovídá trestnímu dohledu. Tedy orgány oprávněné rozhodovat o podmíněném zastavení trestního stíhání kompetentní určit rozhodnutí o vině?

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

zastavení trestního stíhání? Zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je trestnímu dohledu v podstatě rovinnou, která je o vině rozhodnutím formou usnesení. Klíčová je proto otázka, zda podmíněné zastavení trestního stíhání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 148/2001 ze dne 1.8. 2001 publikovaného na www.n soud.cz

Možný rozpor s Listinou základních práv a svobod

Při zavedení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání se v návaznosti na čl. 40 Listiny základních práv a svobod objevily otázky, zda je možno vykládat rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání jako rozhodnutí o vině.

Na věc je možné nahlížet v několika rovinách:

- jsou orgány oprávněné rozhodovat o podmíněném zastavení trestního stíhání kompetentní učinit rozhodnutí o vině?
- lze o vině rozhodnout formou usnesení (která je pro rozhodnutí podmíněného zastavení trestního stíhání stanovena trestním řádem?
- jaký je právní charakter povinností a omezení předvídaných trestním řádem v § 307 odst. 4. Lze je ukládat bez toho aniž by bylo rozhodnuto o vině?

Všechny tyto otázky směřují k jediné, jejíž zodpovězení je klíčem k odpovědím následujícím, a to, zda je rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání skutečně rozhodnutím o vině či nikoli.

Pokud by se skutečně v tomto případě o stanovení viny jednalo, odpověď na první dvě otázky by byla velmi jednoduchá. V souladu s Listinou základních práv a svobod, jakož i trestním řádem rozhoduje o vině a trestu toliko věcně, místně a funkčně příslušný soud. Státní zástupce nemá a nemůže mít žádné pravomoci, jak rozhodovat o vině a

trestu. Opak by ve svém důsledku znamenal popření zásady, na které je vybudováno trestní řízení, a to zásady obžalovací obsažené v § 2 odst. 8 trestního řádu, na základě které dochází k oddělení nejvýznamnějších procesních funkcí tj. funkce žalobce, funkce obhajoby a funkce soudce, kde výkon každé z nich je svěřen zvláštnímu subjektu.¹⁷

Co se týče právního charakteru uložených povinností a omezení - jejich vyhověním ve zkušební době je jednou z podmínek pro to, aby bylo možno učinit závěr, že se obviněný osvědčil. V opačném případě se v trestním stíhání pokračuje podle obecné úpravy. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání lze vydat pouze se souhlasem obviněného. Obviněný činí tento souhlas dobrovolně a nemůže k němu být donucován. Tímto souhlasem na sebe bere dobrovolně i podmínky obsažené v tomto rozhodnutí, tedy i případně uložené povinnosti a omezení. Dodržování omezení v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání není vynutitelné a je zcela na osobě obviněného, zda bude uložené povinnostmi respektovat a snažit se o jejich naplnění nebo, v případě jejich porušení, přijme riziko v podobě pokračování prozatímně zastaveného trestního stíhání a v důsledku toho i možnost odsouzení a vyměření trestu, tentokrát již plně vynutitelného státní mocí.

Při zodpovídání otázky viny je nutné pozastavit se nad samotným rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání, zda přece jen v základě tohoto rozhodnutí nestojí nějaké zjištění viny obviněného, i když toto rozhodnutí výrok o vině neobsahuje. Tuto domněnku by mohla dovolit úvahu o tom, že institut podmíněného zastavení trestního

¹⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: Eurolex Bohemia 2005, str. 139

stíhání je zvláštním způsobem trestního řízení, odklonem od obecného trestního řízení, tedy výjimkou umožňující v rámci celkového splnění účelu trestního stíhání i některé odchylné a do jisté míry výjimečné postupy. Jelikož rozhodnutí neobsahuje výrok o vině, nemůže ani zjištění viny nabýt právní moci. Té nabývá pouze rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání spolu s výroky v něm obsaženými o stanovení délky zkušební doby a případně o uložení omezení obviněnému, respektive stanovené povinnosti obviněného nahradit poškozenému škodu.

Z výše uvedených úvah je možno učinit závěr, že omezení uvedená v § 307 odst. 4 trestního řádu jsou zcela specifické povahy, že jsou přijímána jimi dotčenou osobou dobrovolně, že nejsou vynutitelná a nejsou pro něj závazná a závisí zcela na obviněném, zda je bude plnit či nikoliv, a že jejich nedodržení nemá za následek sankci, která by pro obviněného znamenala újmu.

¹⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 4. vydání, Praha: Europa-Verlag, 2002, str. 139.

Zkušební doba

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se obviněnému poskytuje možnost, aby se ve stanovené lhůtě osvědčil.¹⁸ Touto stanovenou lhůtou je zkušební doba, tedy určitý časový úsek, vymezený orgánem činným v trestním řízení v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, ve kterém je obviněný povinen nahradit škodu (pokud byla trestným činem způsobena a obviněný ji neuhradil již dříve), snášet omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (v případě, že byla soudem, popř. státním zástupcem uložena). § 307 odst. 2 trestního řádu stanoví, že zkušební doba může činit šest měsíců až dva roky. Její běh počíná právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

¹⁸ Čiřařov D., Fenyk, J. a kol.: Trestn právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde 2004, str. 444

Osvědčení se

Po dobu zkušební doby je obviněný povinen vést řádný život a snášet případná omezení a povinnosti uložená mu v rámci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Pokud byla trestným činem způsobena škoda a byla uzavřena dohoda o její náhradě, je obviněný rovněž povinen dostát této dohodě a škodu poškozenému v souladu s touto dohodou nahradit.

Při rozhodování o osvědčení se v průběhu zkušební doby podle § 308 odst. 1 trestního řádu není možné zkoumat podmínku uvedenou v tomto zákonném ustanovení - splnil povinnost nahradit způsobenou škodu zjišťováním, zda a do jaké míry byly oprávněné nároky poškozených v průběhu zkušební doby uspokojeny. Pouze v případě uzavření dohody o způsobu náhrady škody a uložení povinnosti obviněnému k její náhradě podle § 307 odst. 3 trestního řádu, v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je třeba při rozhodování o osvědčení se obviněného v průběhu zkušební doby zjišťovat, zda splnil povinnost z uzavření dohody a uložené mu podle § 307 odst. 3 trestního řádu - nahradit způsobenou škodu.¹⁹

V případě, že obviněný během trvání zkušební doby vyhoví těmto podmínkám, rozhodne orgán, jenž trestní stíhání v prvním stupni podmíněně zastavil dle ustanovení § 308 odst. 1 trestního řádu o tom, že se osvědčil. Jinak rozhodne, a to případně i během zkušební doby, že se v trestním stíhání pokračuje.

Pod podmínkou „vedení řádného života“ si lze představit mnohé, základním předpokladem však je úplná bezúhonnost,

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 4 Tz 62/2002 ze dne 8.10. 2002 publikovaného na www.nsoud.cz

tedy povinnost obviněného chovat se tím způsobem, aby nebyl odsouzen za jiný trestný čin, postižen za přestupek, nebo jiné delikty. Uvedené prohršky jsou pro orgány činné v trestním řízení snadno kontrolovatelné a rozhodnutí o vině v jednotlivých řízeních většinou znamená i nedodržení podmínky vedení řádného života, jehož důsledkem je pokračování v podmíněně zastaveném trestním stíhání. Záleží však na okolnostech, případné vybočení je vždy nutné hodnotit v souvislostech, např. spáchání dopravního přestupku ve zkušební době může být velmi negativní, bylo-li trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno pro trestný čin spáchaný v dopravě porušením povinností řidiče, v jiných případech nemusí být tato okolnost příliš významná.²⁰

Na tomto místě je však nutné připomenout jednu ze základních zásad na kterých stojí trestní řád (nejen trestní řád), a to zásada presumpce nevinny zakotvená v § 2 odst. 2 trestního řádu, jež stanoví, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. Pokud se tedy proti obviněnému, jehož trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, vede trestní stíhání pro skutek spáchaný ve zkušební době a není-li toto nové trestní stíhání v době rozhodování o osvědčení pravomocně skončeno, musí orgán, který o osvědčení nebo o tom, že v trestním stíhání se bude pokračovat, rozhoduje, vyčkat skončení tohoto trestního stíhání (pokud zde nejsou jiné důvody v důsledku nichž by bylo rozhodnuto, že se v trestním stíhání bude pokračovat). Zákonná fikce, že nastalo osvědčení podle § 308 odst. 2 trestního řádu zde nemůže

²⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck 2005, str. 2246

nastat, protože pachatel tím, že ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání spáchal trestný čin, o němž je třeba rozhodnout, zavinil, že není možno rozhodnout podle ustanovení § 308 odst. 1 trestního řádu. Analogicky, obžalobu ve věci, ve které bylo v přípravném řízení podmíněně zastaveno trestní stíhání podle § 307 odst. 1 trestního řádu, lze podat jen po právní moci rozhodnutí podle § 308 odst. 1 trestního řádu obsahující výrok, že se v trestním stíhání pokračuje.

Kromě splnění základní podmínky úplné bezúhonnosti je třeba, aby obviněný řádně plnil všechny občanské, rodinné a pracovní povinnosti, tzn. aby se choval tak, aby orgán činný v trestním řízení mohl učinit závěr, že před tím spáchaný trestný čin byl jen zcela ojedinělým vybočením z jeho dosavadního způsobu života.

Trestní řád však předpokládá ještě jeden způsob osvědčení se, a to bez příslušného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Tento postup je upraven v § 308 odst. 2 trestního řádu. Toto ustanovení obsahuje fikci, že jestliže do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo učiněno rozhodnutí podle odstavce 1 (§ 308 trestního řádu), aniž na tom měl obviněný vinu, má se za to, že se osvědčil. Jde o tzv. zákonnou fikci, že se obviněný ve zkušební době osvědčil, jež předpokládá, že uplynula celá zkušební doba a další jeden rok po ní a zároveň bez viny obviněného neučinil soud rozhodnutí podle § 308 odst. 1 trestního řádu. K tomu, aby tato fikce nenastala, postačí vydání rozhodnutí, byť do

uplynutí jednoho roku od konce zkušební doby nenabylo usnesení právní moci.²¹

O tom, že nastala zmíněná fikce, orgán činný v trestním řízení žádné rozhodnutí nevydává.

3. pohledu samotného zastavení trestního stíhání, stává se rozhodnutí právomocným vlastně dvakrát. Poprvé, když napadne právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, a podruhé okamžikem, kdy je zastaveno stíhání se ověřenými skutečnostmi, které jsou dle trestního stíhání ověřeny a stanoveno, že trestní stíhání je zastaveno se všemi účinky právomocného rozhodnutí, které vyplývá z charakteristiky právní moci. Trestní stíhání, které je nutno v tomto kontextu odpovědět, je taký je dosahem zastavení trestního stíhání vzhledem k tomu, že zastavení trestního stíhání znamená ukončení trestního řízení. Účinky má až rozhodnutí, kterým orgán činný v trestním řízení vydává, že se ověřenými skutečnostmi zastavení trestního stíhání zastavuje v § 308 odst. 2 trestního řádu. Třetí okamžik nastal právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dosud chybějící stabilitu (jelikož se jedná o rozhodnutí konečné povahy a účinky zastavení trestního stíhání) a zánem trestního řízení. Účinky zastavení trestního stíhání o podmíněném zastavení trestního řízení, který rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního řízení vydává, je v trestním řízení nebude pokračovat (tedy i

²¹ Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck 2005, str. 2247

Rozhodnutí

1. Povaha rozhodnutí

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je svou povahou rozhodnutím mezitímním, tedy určitým odkladem trestního stíhání na zkušební dobu pro případ, že obviněný nesplní podmínky stanovené orgánem činným v trestním řízení v rozhodnutí.

Z pohledu samotného zastavení trestního stíhání, stává se rozhodnutí pravomocným vlastně dvakrát. Poprvé, když nabude právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, a podruhé okamžikem, kdy je závazně stanoveno, že se obviněný osvědčil. Teprve toto druhé rozhodnutí, že se obviněný osvědčil, potvrzuje a stanoví, že trestní stíhání je zastaveno se všemi účinky pravomocného rozhodnutí, které vyplývají z charakteristických rysů právní moci. Důležitou otázkou, kterou je nutno v tomto kontextu zodpovědět je, jaký je dosah zákazu reformace in peius v případě vydání tohoto rozhodnutí. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání neznamena ukončení trestního řízení, tyto účinky má až rozhodnutí, kterým orgán činný v trestním řízení vysloví, že se obviněný osvědčil (případně zákonná fikce osvědčení zakotvená v § 308 odst. 2 trestního řádu). Teprve okamžik nabytí právní moci dodává rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dosud chybějící stabilitu (jelikož se jedná o rozhodnutí konečné povahy s účinky zastavení trestního stíhání) a znamená trvalou vázanost orgánu, který rozhodnutí o podmíněném zastavení vydal, že se v trestním stíhání nebude pokračovat (tedy i

vázanost právní kvalifikací skutku). Teprve tímto momentem nastávají skutečné účinky zákazu reformace in peius.

V opačném případě, kdy orgán, který napadené rozhodnutí vydal, rozhodne o tom, že se bude v trestním stíhání pokračovat, nejsou orgány činné v trestním řízení, právě z důvodů podmíněnosti zastavení trestního stíhání, v dalším řízení tímto rozhodnutím v žádném směru vázány a zákaz reformace in peius neplatí.

2. Forma rozhodnutí

Forma rozhodnutí je totožná jak pro první fázi, kdy se trestní stíhání podmíněně zastavuje, tak i pro fázi druhou, ve které se rozhoduje, zda se obviněný osvědčil (pokud se zde neuplatní zákonná fikce obsažená v § 308 odst. 2 trestního řádu) anebo zda se bude v trestním stíhání pokračovat. Jelikož ustanovení § 307 ani 308 trestního řádu neobsahuje nic o formě rozhodnutí, kterým se rozhodnutí činí, je nutné postupovat podle obecných ustanovení § 119 odst. 1 a 2 trestního řádu, ze kterých vyplývá, že rozhodnutí se zde činí formou usnesení. O osvědčení po uplynutí zkušební doby i o pokračování podmíněně zastaveného stíhání rozhoduje vždy ten orgán, který trestní stíhání podmíněně zastavil, tedy v přípravném řízení státní zástupce, po podání obžaloby soud.

3. Obsah rozhodnutí

I když zákon nestanoví výslovně náležitosti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, je zřejmé, že kromě

obecných náležitostí musí rozhodnutí obsahovat i specifické náležitosti, vyplývající z povahy podmíněného zastavení trestního stíhání. Takovou náležitostí je předně přesný popis skutku, pro který se trestní stíhání vede (§ 120 odst. 3 trestního řádu per analogiam) a jeho právní kvalifikaci. Nezbytnost takového postupu orgánů činných v trestním řízení potvrzuje i Nejvyšší soud, když zdůrazňuje, že splněním podmínek § 308 odst. 3 trestního řádu se usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání stává definitivním a způsobuje překážku věci rozhodnuté (§ 11 odst. 1 písm. f) trestního řádu), ale zejména je tento postup odůvodněn požadavkem, aby bylo možné spolehlivě posoudit, zda skutek, kterého se rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání týká, vůbec patří do okruhu trestných činů uvedených v § 307 odst. 1 trestního řádu, tedy zda jde o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.²²

Orgán činný v trestním řízení musí při formulaci právního posouzení důsledně respektovat presumpci nevinny zakotvenou v § 2 odst. 2 trestního řádu - rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání není meritorním rozhodnutím, v této fázi a formě se nerozhoduje o vině a trestu. Proto závěr o právní kvalifikaci je třeba formulovat jen podmíněně, např. tak, že ve skutku je spatřován určitý trestný čin²³.

Dále se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uvede délka zkušební doby, při jejímž stanovení se vychází z obdobných zásad jako u podmíněného odsouzení a z

²² Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 148/2001 ze dne 1.8. 2001 publikovaného na www.nsoud.cz

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 148/2001 ze dne 1.8. 2001 publikovaného na www.nsoud.cz

možnosti obviněného nahradit vzniklou škodu. Další obsahové náležitosti usnesení vyplývají z úpravy v § 307 odst. 3 a 4 trestního řádu, tedy možnost uložit obviněnému, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, jakož i povinnost nahradit škodu v rámci zkušební doby, jež obviněný trestným činem způsobil. Pokud obviněný škodu způsobenou trestným činem nenahradil, ani neučinil jiná potřebná opatření k její náhradě, ale splnil podmínku uvedenou v § 307 odst. 1 písm. b) trestního řádu tím, že uzavřel s poškozeným dohodu o náhradě škody způsobenou činem, musí rozhodnutí o podmíněném zastavení rozhodnutí obsahovat i výrok, jímž se obviněnému podle § 307 odst. 3 trestního řádu ukládá, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil.²⁴

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tz 184/2000 ze dne 6. 9. 2000 publikovaného na www.nsoud.cz

Kompetentní orgány

Orgány oprávněnými rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání jsou soud a v přípravném řízení státní zástupce. Z povahy konstrukce trestního řízení plyne, že státní zástupce tak může učinit v časovém úseku od zahájení trestního stíhání (možno uložit pouze obviněnému) do podání obžaloby (nebyly nalezeny důvody pro jiné rozhodnutí, než postavení obviněného před soud, tedy ani pro podmíněné zastavení trestního stíhání). Soud takové rozhodnutí může učinit již při předběžném projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. f) trestního řádu), bylo-li nařízeno (má-li předseda senátu za to, že jsou dány okolnosti odůvodňující podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 trestního řádu, podle § 186 písm. c) trestního řádu) je to dokonce důvod pro to, aby předběžné projednání obžaloby nařídil). V případě podání obžaloby rozhoduje o podmíněném zastavení trestního stíhání soud (vzhledem ke znění § 314a trestního řádu zpravidla samosoudce), v rámci přezkoumání podle § 314c odst. 1 písm. a), v hlavním líčení (§ 223a odst. 1 trestního řádu) i mimo hlavní líčení (§ 231 odst. 1 trestního řádu), nikoli však odvolací soud, resp. soud rozhodující o stížnosti.

Opravné prostředky

Stížnost obviněného

Řádné opravné prostředky

Trestní řád v § 307 odst. 5 umožňuje podat proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání řádný opravný prostředek, kterým je, v souladu s obecným ustanovením § 141 odst. 1, 2 trestního řádu, stížnost. Ustanovení § 307 odst. 5 trestního řádu rovněž vymezuje okruh osob oprávněných stížnost podat. V případě, že rozhodnutí vydal v přípravném řízení státní zástupce, jsou oprávněnými osobami obviněný a poškozený. V případě, že o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl soud, přísluší právo podat proti tomuto rozhodnutí kromě obviněného a poškozeného i státnímu zástupci jako procesní straně, kterého se přirozeně jako procesní strany vyřízení soudem též přímo dotýká. Obdobný postup, tentokrát proti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, jenž trestní stíhání v prvním stupni podmíněně zastavil, se užije v případě, že se obviněný osvědčil (§ 308 odst. 1, 4 trestního řádu).

Stížnost obviněného

Obviněný má široké spektrum možností, pro které je možno stížnost podat. Stížnosti jsou v praxi nejčastěji směřovány proti výroku, jímž byla uložena přiměřená omezení, výroku obsahujícímu povinnost na základě dohody s poškozeným nahradit škodu, že škoda byla uhrazena na základě nepravdivých podkladů, dohoda o její náhradě byla uzavřena za nepřijatelných okolností, že škoda vůbec nevznikla, výrokům stanovícím délku zkušební doby a povinnosti dodržovat přiměřené omezení a druhu omezení nebo i proti nesprávnosti skutkových zjištění, která byla podkladem pro rozhodnutí, že byl donucen k doznání nebo souhlasu s rozhodnutím apod. Stížnost může být podána i proti samotnému rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, avšak v opačném případě, není možné podat stížnost směřující proti tomu, že trestní stíhání nebylo podmíněně zastaveno. Taková stížnost nepřichází v úvahu, protože vydání tohoto rozhodnutí je fakultativní a je zcela na vůli orgánu činného v trestním řízení, zda trestní stíhání podmíněně zastaví či ne. Ani splnění všech zákonných podmínek nezakládá nárok na postup podle ustanovení § 307 a 308 trestního řádu.

Závěr

Zavedení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání do českého právního řádu se zprvu nesetkalo s nikterak výrazným ohlasem. Počáteční nedůvěra a do jisté míry i praktická neznalost institutu byly důvodem jeho omezené aplikace. Postupem času však lze sledovat výrazný nárůst případů, na které bylo podmíněné zastavení trestního stíhání aplikováno a v současné době si udržuje spíše rostoucí tendenci.

Postup v rámci § 307 a 308 trestního řádu je ve svém konečném důsledku výhodný pro všechny strany trestního řízení - obviněného, poškozeného i soud. Pokud je řízení podmíněně zastaveno v přípravném řízení, odpadá povinnost projednání a rozhodnutí věci soudem.

Výhodnost pro osobu poškozeného, která v mnoha případech figuruje a nezdědkakdy je soudem odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, je zřejmá. Na zájmy poškozeného je pamatováno v § 307 odst. 1 písm. b), trestního řádu v podobě jedné ze základních podmínek, které musí být splněny, aby bylo vůbec možno trestního stíhání podmíněně zastavit.

Obviněný potom může tím, že se dozná a nahradí škodu, ukončit nepříjemné období nejistoty a obav z případného odsouzení, jež se negativním způsobem odráží v jeho osobním životě.

Dle mého názoru lze výrazně slabší stránku spatřovat v otázce viny a trestu, kdy jsou obviněnému ukládána omezení a povinnosti bez autoritativního vyslovení viny. O vinu (i

když ne v trestněprávním slova smyslu) se zde nepochybně jedná, jinak by tato omezení a povinnosti obviněnému vůbec nemohla být uložena, ale charakter viny (z větší části spočívající na doznání obviněného) je zcela specifického rázu. Při aplikaci postupu podle § 307 a 308 trestního řádu by proto měl být kladen velký důraz na vztah mezi orgánem činným v trestním řízení a obviněným v každé fázi řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání, a to zejména důsledným respektováním presumpce nevin vyjádřené v § 2 odst. 2 trestního řádu jakož i při formulaci příslušných rozhodnutí.

Podmíněné zastavení trestního stíhání je nepochybně institutem, který zefektivňuje práci orgánů činných v trestním řízení, zejména těch, které o něm, ať již mezitímním nebo meritorním způsobem rozhodují, tedy státního zástupce a soudu. Tato efektivita spočívá nejen v hloubce dokazování, které se neprovádí v rozsahu obvyklém pro standardní trestní řízení, podstata tkví hlavně v tom, že pokud je institut správně aplikován, projednávaná věc končí v mnoha případech již v přípravném řízení. Odpadá tak zdlouhavé a tedy nákladné řízení před soudem, což je nepochybně hlavním smyslem podmíněného zastavení trestního stíhání.

Seznam použité literatury

- Kovář, R., Blahuš, P. Stručný úvod do metodologie. UK Praha, 1973.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: Eurolex Bohemia 2005.
- Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. II díl. 5. vydání. Praha: C.H. Beck 2005.
- Císařová D., Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde 2004.
- Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003.
- Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck 2000.
- Novotný, O., Dolenský, A., Navrátilová, J., Púry, F., Rizman, S., Vanduchová M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné - II. Zvláštní část. Praha: ASPI Publishing, 2004.
- Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová M., Vokoun, R. Trestní právo hmotné - I. Obecná část. Praha: ASPI Publishing, 2003.
- Sotolář, A., Sovák, Z., Kratochvíl, V., Zezulová, J., Šámal, P., Púry, F., Válková, H. Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001.

Publikované statě

Draštík, A.: Odklon v českém trestním procesu. Časopis pro právní vědu a praxi, č.IV/1994.

Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: K problematice zvláštních druhů řízení. Trestní právo č. 1-3/1997.

Fastner, J.: Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, č. I/1995.

Hasch, K.: Některé otázky související s podmíněným zastavením trestního stíhání a schválení narovnání jako věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. f) TrŘ. Trestní právo č. 3/1996.

Nett, A.: K odklonu v trestním řízení. Časopis pro právní vědu a praxi, č. IV/1994.

Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: K problematice zvláštních druhů řízení. Trestní právo č. 12/1996.

Šámal, P.: Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. Časopis pro právní vědu a praxi, č.IV/1994.

Teryngel, J.: K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie, č. 9/1995.

Vantuch, P.: Podmíněné zastavení trestního stíhání a možnosti jeho využití. Bulletin advokacie, č. 8/1994.

Vantuch, P.: Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. Právní rozhledy, č. 8/1997.

Použité zkratky

trestní řád - zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) č. 141/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu

trestní zákon - Trestní zákon č. 140/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu

zákon o soudnictví ve věcech mládeže - zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Listina základních práv a svobod - Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku české republiky pod č. 2/1993 Sb. Ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

občanský zákoník - občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu

zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla - zákon č. 168/1999 Sb. o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů